

מיפוי קהילתי¹

עוד לפני שנכנסים לקהילה חשוב לקבל פרספקטיבה אליה וזאת הן מתוך נתונים קיימים (חומרים כתובים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ביטוח לאומי, עיתונות מקומית/ארצית וכו') והן מתוך שיחות עם אנשים מתוך הקהילה או עם מי שעובד עמה ו/או מכיר אותה. בזמן שיחות היכרות כדאי למארגן קהילתי ללמוד כמה שיותר על המקום, על האנשים, על הצרכים והסוגיות המרכזיות שמעסיקות אותם, לשם כך על המארגן לשבת, לשאול שאלות ולהקשיב.

מיפוי הקהילה הוא תיאור מפורט של קהילה מסוימת אשר מספק לנו ידע על הקהילה בזמן נתון. להלן מרכיבים עיקריים של מיפוי קהילתי:

1. **גבולות הקהילה:** היכן ממוקמת הקהילה? האם הגבול הוא פיזי/גיאוגרפי/מנהלי או הגבול הינו חברתי ומתייחס לזהות חברתית/אתנית/מעמדית? כיצד מתקשרים הגבולות השונים של הקהילה להיסטוריה, לתרבות, לערכים או לזהות המקומית?
זיהוי הגבולות של הקהילה יכול לסייע באיתור משאבים אנושיים ומימון למען הקהילה.
2. **נתונים דמוגרפיים:** מה הנתונים הסטטיסטיים הבסיסיים של הקהילה – גודל הקהילה, מגדר, הרכב גילאים, רמת השכלה והכנסה וכו'? מה הן תת הקבוצות הרלוונטיות לקהילה (לדוגמא: על פי דת, על פי וותק ומוצא)?
מידע זה מאפשר זיהוי קבוצות אוכלוסייה שונות, מה שחשוב בתהליך תכנון ההתערבות.
3. **תשתיות ושירותים בקהילה:** אלו שירותים ציבוריים קיימים בקהילה הקשורים לחינוך, רווחה, בריאות, חברה, דת וכו'? ומה מצב התשתיות – כבישים, תחבורה ציבורית, מערכת פינוי האשפה, מערכות המים והביוב בשכונה וכו'?
התשתיות והשירותים הציבוריים משקפים את רמת ואיכות החיים בקהילה. שאלות שמופיעות כאן, כשהן מוצלבות עם הנתונים הדמוגרפיים זה מאפשר לקבוע באם יש בקהילה קבוצות שנפגעות מאי צדק סביבתי ו/או חברתי.
4. **קשרים וערוצי תקשורת בקהילה:** היכן נפגשים חברי הקהילה ובאיזה הזדמנויות וסביב איזה נושא קיים סיכוי שהאנשים יפגשו? האם יש קבוצות פורמאליות/בלתי פורמאליות הנפגשות באופן סדיר? כיצד מידע מועבר בתוך הקהילה (באסיפות של הקהילה, מתני"ס, מרכז מסחרי, אתר אינטרנט, עיתון מקומי)?
כשאנו יודעים איך אנשי הקהילה מקבלים מידע אנו יכולים לתכנן שימוש בערוצים אלה לגיוס חברי הקהילה להתארגנות חדשה ולהעברת מידע חדש על היוזמות שלנו.

¹ מבוסס על המקורות הבאים:

- סדן, א' (1990), תדריך להכרת הקהילה. בתוך: סדן א' (עורכת). קובץ תדריכים בעבודה קהילתית. ירושלים: משרד הרווחה, השירות לעבודה קהילתית.
- סדן, א' (2009), 'עבודה קהילתית – שיטות לשינוי חברתי', הוצאת הקיבוץ המאוחד, עמ' 141-134.

5. **חלוקת הכוח ומוקדי השפעה בתוך הקהילה:** מי הם המנהיגים הפורמאליים והבלתי פורמאליים בתוך הקהילה? כיצד תופסים המנהיגים את השפעתם ואת כוחם והאם יש להם השפעה גם מחוץ לקהילה? היכן ובאילו נושאים? כיצד הקהילה מתייחסת למנהיגים שלה? האם קיימת אופוזיציה?

6. **יכולת ופעילות לשינוי חברתי של הקהילה:** אילו קבוצות אזרחיות יש בקהילה ומה הן עושות? כמה פעילים יש בארגונים הקהילתיים שקיימים בקהילה? מי הם המנהיגים הלא פורמאליים החשובים בקהילה?

היכולת לפעול מתארת עד כמה מסוגלים מנהיגים מקומיים וקבוצות אזרחים בקהילה להשפיע על קבלת ההחלטות הנוגעות לחייהם. קיומן של קבוצות פעילות בקהילה, קואליציות למטרה מסוימת, גופים מאורגנים (כמו ועד הורים) מעיד על יכולת לפעילות לשינוי חברתי בתוכה. הפעילות יכולה להתבטא בישיבות עם מקבלי החלטות, בדיונים לא פורמאליים בקרב אנשי הקהילה או בפעולות מחאה והפגנות.

7. **איתור בעיות קיימות בתוך הקהילה:** אלו נושאים מעסיקים את הקהילה?

8. **איתור מבקשי השינוי:** האם קיימים כוחות בקהילה המעוניינים לפתור את הבעיות שמעסיקות את אנשי הקהילה? אם כן אז מי הם מבקשי השינוי בקהילה? היכן הם נמצאים, כמה הם ומה כוחם? אילו יחסים קיימים בין מבקשי השינוי לאנשי הקהילה, וביניהם לבין הממסד הפורמאלי? מה היו מאמצי השינוי בעבר ומה ניתן ללמוד מהם?

לביצוע מיפוי קהילתי ניתן לאסוף את הנתונים בכמה שיטות: ראיון אישי, ראיון קבוצתי, עריכת סקר צרכים בעזרת שאלון, עריכת תצפית ושימוש במקורות כתובים. ניתן להיעזר בקווי עזר לגבי כל אחת מהשיטות האלו שמפורסמים ב"קובץ תדריכים בעבודה קהילתית", ירושלים: משרד הרווחה, השירות לעבודה קהילתית.